

СИСТЕМА КОРПОРАТИВНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА: МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ ФУНКЦІОНУВАННЯ

ENTERPRISE CORPORATE SECURITY SYSTEM: MODELING THE FUNCTIONING PROCESS

Швидка та складно передбачувана зміна умов функціонування більшості українських підприємств не дає змоги забезпечувати належний рівень безпеки виключно за рахунок набутого досвіду. Сьогодні важливість вирішення проблеми корпоративної безпеки є усвідомленою насамперед представниками підприємницьких кіл, які виступають основними ініціаторами її вирішення шляхом активізації наукових досліджень. Обґрунтовано власне визначення корпоративної безпеки як діяльності, спрямованої на досягнення взаємоузгоджених корпоративних інтересів шляхом ефективного використання наявних ресурсів та захисту від негативної дії загроз, що уможливило формування безпечних умов для стійкого розвитку підприємства. Доведено, що забезпечення належного рівня корпоративної безпеки можливе лише за умови створення системи корпоративної безпеки. Використання методу IDEF0 дало змогу показати усі елементи системи та зв'язки між ними, що сприяло виявленню помилок, вилученню зайвих та дублювальних елементів.

Ключові слова: економічна безпека, корпоративна безпека, методологія функціонального моделювання, модель.

Быстрое и сложно предсказуемое изменение условий функционирования большинства

украинских предприятий не позволяет обеспечивать надлежащий уровень безопасности исключительно за счет приобретенного опыта. Сегодня важность решения проблемы корпоративной безопасности является осознанной прежде всего представителями предпринимательских кругов, которые выступают основными инициаторами ее решения путем активизации научных исследований. Обосновано собственное определение корпоративной безопасности как деятельности, направленной на достижение взаимосогласованных корпоративных интересов путем эффективного использования имеющихся ресурсов и защиты от негативного воздействия угроз, что делает возможным формирование безопасных условий для устойчивого развития предприятия. Доказано, что обеспечение надлежащего уровня корпоративной безопасности возможно лишь при условии создания системы корпоративной безопасности. Использование метода IDEF0 позволило показать все элементы системы и связи между ними, что способствовало выявлению ошибок, изъятию лишних и дублирующих элементов.

Ключевые слова: экономическая безопасность, корпоративная безопасность, методология функционального моделирования, модель.

УДК 338.2

DOI: <https://doi.org/10.32843/bses.48-55>

Шира Т.Б.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри
фінансово-економічної безпеки,
обліку і оподаткування
Українська академія друкарства

Shyra Taras

Ukrainian Academy of Printing

Sustainable development of Ukrainian enterprises in a highly unpredictable environment is only possible if due attention is paid to the security issue, in particular corporate security. Borrowing foreign experience is not possible due to the significantly different conditions of formation of corporate structures in Ukraine. Addressing the problem of corporate security requires, first of all, an awareness of its essence, defining the range of tasks and determining the possibility of achievement. Ensuring that corporate security is necessary for effective functioning and development is important in terms of citizens' belief in the security of investing their savings in equities with the ability to obtain an adequate level of income with minimal risk. The gradual approximation of national corporate practices to the standards of advanced economies will make it possible to maximize the benefits of corporations with reduced disadvantages. The proper definition of corporate security as an activity aimed at achieving mutually agreed corporate interests by efficient use of available resources and protection against the negative impact of threats, which makes it possible to create safe conditions for sustainable development of the enterprise, is substantiated. It is proved that ensuring a proper level of corporate security is possible only if a corporate security system is created. Using the IDEF0 method allowed to show all elements of the system and the relationships (relationships) between them, which facilitated the detection of errors, including Removing unnecessary and duplicate items. The process of preparation, adoption and implementation of decisions on ensuring the corporate security system of the enterprise was implemented by building a functional model. The main functions in the construction of the first level context diagram of the IDEF0 model were defined: to ensure the functioning of the enterprise corporate security system; analyze the performance of the enterprise; to study the external environment of the enterprise; establish basic guidelines for ensuring corporate enterprise security; to formulate directives to ensure the functioning of the enterprise corporate security system. The obtained results allow to increase the efficiency of providing the corporate security system by building a complex functional model of the process. The use of IDEF0 methodology made it possible to show all elements of the system and the relationships (relationships) between them, which in turn facilitated the detection of errors, unnecessary or duplicate existing elements. The use of functional modeling methodology allows us to build a system whose description is accurate and concise.

Key words: economic security, corporate security, functional modeling methodology, model.

Постановка проблеми. Система управління на більшості українських підприємств сформована без належної уваги до врахування безпекових аспектів під час прийняття кожного управлінського рішення. Такі системи управління орієнтовані на вирішення поточних проблем. Протидія певним внутрішнім та зовнішнім загрозам розпочинається лише за умови їх суттєвого впливу, що проявляється в реальних збитках. Формування системи корпоративної безпеки підприємства повинно передбачати здійснення комплексу взаємопов'язаних заходів щодо діагностики внутрішнього та зовнішнього

середовища з метою визначення усіх можливих загроз із подальшим виділенням тих, вплив яких може завдати найбільш суттєвої шкоди, що формує основу для розроблення найбільш доцільних захисних заходів. Система корпоративної безпеки не спричиняє руйнування системи управління підприємством, а посилює її, робить більш гнучкою, здатною до адаптації і водночас стійкою до негативного впливу середовища функціонування. Досягнення цього результату вимагає формування теоретичного базису, зокрема і шляхом застосування методів математичного моделювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питанням забезпечення безпеки підприємств багато уваги приділяють вітчизняні та закордонні вчені, такі як: Л. Абалкін, Г. Аніловська, О. Ареф'єва, І. Бінько, Н. Вавдіюк, З. Варналій, С. Васильчак, О. Власюк, В. Воротін, Т. Васильців, В. Геєць, З. Герасимчук, Л. Гнилицька, В. Духов, Т. Єфименко, М. Єрмошенко, Я. Жаліло, З. Живко, О. Захаров, С. Кавун, Г. Козаченко, М. Копитко, О. Ляшенко, В. Мартинюк, С. Мельник, І. Мойсєнко, Т. Момот, В. Мунтіян, Є. Олейніков, І. Оттенко, Г. Пастернак-Таранушенко, В. Пономаренко, В. Прохорова, Я. Пушак, І. Рєвак, Ю. Ус, М. Флейчук, В. Франчук, М. Швець, Л. Шемаєва, С. Шкарлет, В. Шлемко, В. Шликов, О. Шляйфер, А. Штангрет, В. Ярочкін та інші. Однак доцільно відзначити недостатню увагу науковців до визначення поняття «корпоративна безпека» та формування відповідного теоретико-методологічного базису її забезпечення в умовах українських підприємств.

Постановка завдання. Метою статті є розроблення методологічних основ функціонування системи корпоративної безпеки підприємства (СКБП) із застосуванням методології функціонального моделювання IDEF0.

Виклад основного матеріалу дослідження. Здійснений науковий пошук дав змогу виявити, що проблемі забезпечення корпоративної безпеки не приділяється належна увага. Так, сьогодні є лише кілька визначень цього терміна, а теоретико-методологічні підходи, методичні основи та практичні рекомендації перебувають на стадії формування. Для прикладу процитуємо два визначення корпоративної безпеки. У науковій роботі П. Кравчука цей термін визначено як «стан захищеності життєво важливих інтересів підприємства від різноманітних внутрішніх та зовнішніх загроз, що гарантує найбільш ефективне використання корпоративних ресурсів суб'єктів господарювання для забезпечення стабільного функціонування та динамічного розвитку» [1, с. 166], тобто автор ставить акцент на важливості захисту бізнесу та ефективному використанні наявних ресурсів. В. Франчук визначає корпоративну безпеку як «стан корпоративної системи в межах граничних значень і здатність протидіяти загрозам та забезпечувати реалізацію власних інтересів» [4, с. 162], тим самим наголошуючи на важливості формування системи корпоративної безпеки для ефективної протидії загрозам.

Досягнення та підтримання належного рівня корпоративної безпеки, тобто такого рівня, який забезпечує стійкість підприємства, стабільність його фінансово-господарської діяльності та досягнення інтересів учасників [3, с. 23], можливе за умови створення системи корпоративної безпеки.

У своєму дослідженні вважаємо за доцільне під час формування визначення корпоративної безпеки спиратися на суть двох базових понять, таких

як «безпека» та «корпорація». Корпоративну безпеку, на нашу думку, можна визначити як діяльність, спрямовану на досягнення взаємоузгоджених корпоративних інтересів шляхом ефективного використання наявних ресурсів та захисту від негативної дії загроз, що уможлиблює формування безпечних умов для стійкого розвитку підприємства.

Процес підготовки, прийняття та реалізації рішень щодо забезпечення корпоративної безпеки підприємства реалізується шляхом поступового наближення до бажаних результатів і складається з певних кроків. Для того щоб досягнути поставлених завдань, потрібно побудувати контекстну діаграму найвищого рівня функціональної моделі забезпечення СКБП і хоча б одного рівня її декомпозиції [5].

Кожен блок функціональної моделі на діаграмах IDEF0 перетворює входи у виходи у процесі керування за допомогою певних механізмів. У нашому разі йдеться лише про перетворення потоків інформаційних. Інформацію, що використовується в процесі підготовки, прийняття та реалізації рішень щодо забезпечення СКБП, поділяють на три групи: обмежувальну, описову та керівну.

Загалом модельовану систему позначено блоком A-0 (рис. 1), а входи I_n , виходи O_n , керування C_n і механізми M_n – приєднаними до блока граничними стрілками й позначеннями.

На рис. 2 наведено декомпозицію першого рівня контекстної діаграми функціональної моделі IDEF0 забезпечення СКБП.

Проводити дослідження з урахуванням думок усіх користувачів недоцільно, оскільки в декомпозиції інших рівнів необхідно зосередити увагу на діях ОПР, які для досягнення мети використовують різноманітні методи. Через це отримаємо значну кількість діаграм другого і третього рівнів, що описують окремі випадки, а не інформаційну технологію регулювання процесу забезпечення СПІС [2, с. 34–38].

Предметно розглянемо перелік функцій, що зображені блоками на діаграмах моделі IDEF0 забезпечення СКБП (рис. 1 і 2).

На рис. 2 наведено декомпозицію першого рівня контекстної діаграми функціональної моделі IDEF0 забезпечення СКБП. Спробуємо тепер більш детально охарактеризувати перелік функцій, що зображені блоками на діаграмі моделі IDEF0.

A1 – Забезпечувати функціонування СКБП. Охоплює визначення рівня КБП, що ґрунтується на оцінці ефективності реалізації захисних заходів від визначених ключових ризиків і загроз із наступним контролем результатів діяльності суб'єктів забезпечення відповідного рівня КБП. Протягом цього етапу працівник, що відповідає за забезпечення функціонування СКБП і підтримання її належного рівня, формує інформацію про рівень корпоративної безпеки підприємства, керівником підприємства з урахуванням зворотного зв'язку

Рис. 1. Контекстна діаграма моделі IDEF0 забезпечення системи корпоративної безпеки підприємства, де вхід – I_n ($n = 1, 2$), керування – C_n ($n = 1, 2, 3$), вихід – O_n ($n = 1, 2$), механізм – M_n ($n = 1, 2, 3$).

Джерело: складено автором

від інших підпроцесів виробляються директиви на керування ними. Ефективність організації цього етапу, інформаційного та ресурсного його забезпечення визначають результати всього процесу.

Результатом робіт на цьому етапі є інформування зацікавлених осіб (тих, до кола посадових обов'язків це належить) про стан КБП.

А2 – Аналізувати показники діяльності підприємства. Працівник, що відповідає за забезпечення функціонування СКБП і підтримання її належного рівня, збирає та накопичує інформацію про особливості фінансово-господарської діяльності конкретного підприємства, аналізує динаміку основних показників його діяльності, робиться спроба виявити довгострокові тенденції в розвитку підприємства, а саме його фінансового стану, кадрової, інвестиційної та інноваційної політики. Отримана інформація щодо функціонування суб'єкта підприємницької діяльності та динаміки основних показників його діяльності і прогноз їх зміни у майбутньому дає змогу визначити якомога повнішу сукупність внутрішніх загроз КБП.

Результатом робіт на цьому етапі є узагальнена інформація, що характеризує середовище функці-

онування конкретного підприємства, яка дає змогу за потреби визначити ступінь впливу внутрішніх загроз на КБП.

А3 – Вивчати зовнішнє середовище функціонування підприємства. Керівник підприємства спільно з працівником, що відповідає за забезпечення функціонування СКБП і підтримання її належного рівня, здійснює оцінювання тенденцій розвитку національної економіки у частині, що стосується діяльності цього підприємства, а також регіональні аспекти розвитку цього бізнесу, визначає характер і рівень взаємодії досліджуваного суб'єкта із суб'єктами зовнішнього середовища. Іншими словами на цьому етапі збирається та накопичується інформація про зовнішнє середовище функціонування конкретного підприємства, визначаються місце і роль досліджуваного суб'єкта підприємницької діяльності серед інших підприємств галузі та об'єктів більш високого порядку. Отримана інформація щодо впливу зовнішнього середовища функціонування суб'єкта підприємницької діяльності на його корпоративну безпеку стає основою для отримання переліку зовнішніх загроз.

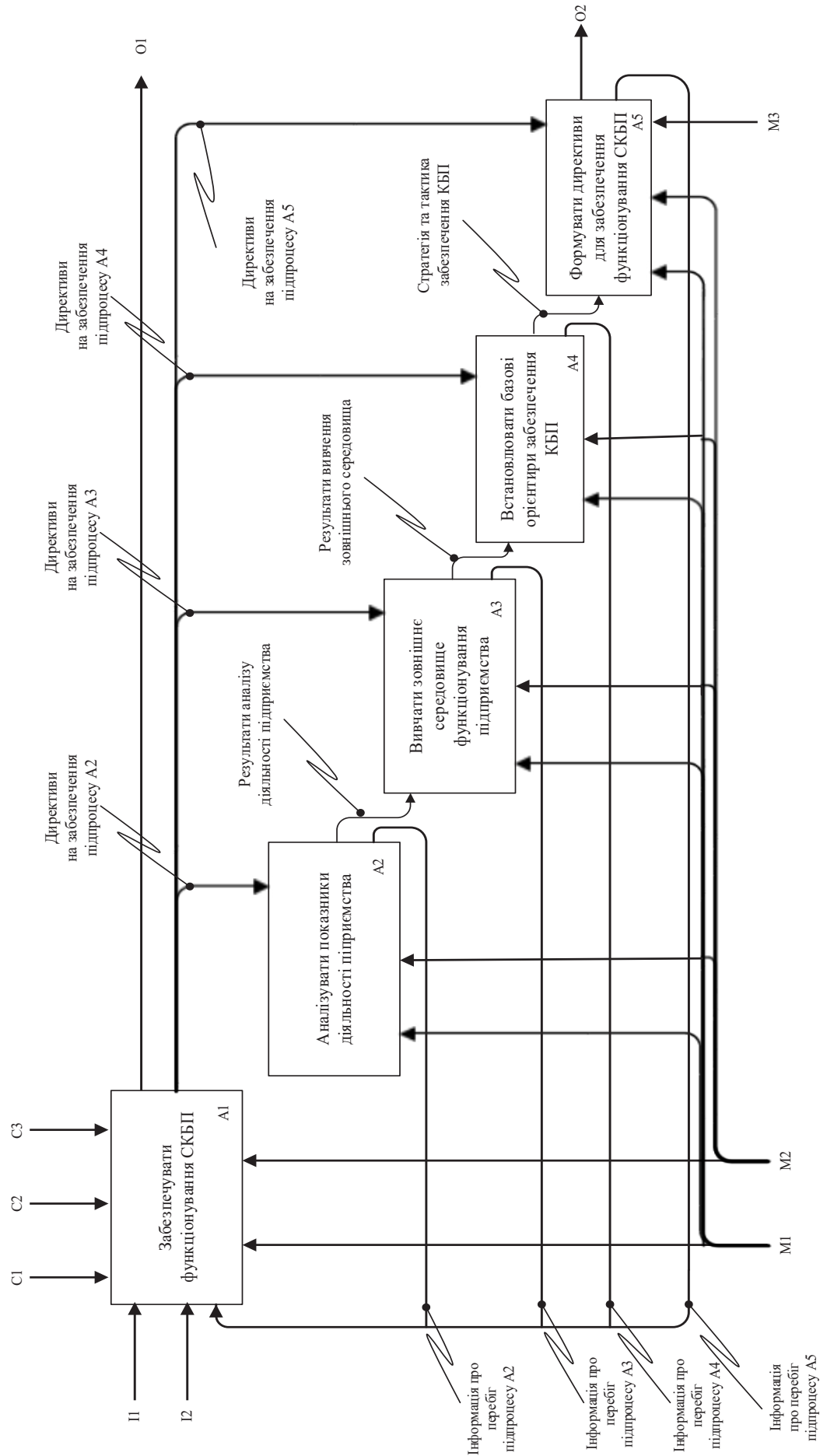

Рис. 2. Декомпозиція першого рівня контекстної діаграми моделі IDEF0 забезпечення системи корпоративної безпеки підприємства.

Результатом робіт на цьому етапі є узагальнена інформація щодо впливу зовнішніх загроз на досліджуваний процес, яка дає змогу за потреби визначити ступінь їхнього впливу на КБП.

A4 – Встановлювати базові орієнтири забезпечення КБП. Виходячи з даних, отриманих на попередніх етапах, керівником підприємства визначається мета та здійснюється постановка завдань, далі працівником, що відповідає за забезпечення функціонування СКБП і підтримання її належного рівня, розробляється методика оцінювання КБП і формуються критерії оцінювання результативності дій суб'єктів безпеки. Протягом цього етапу працівники підприємства розробляють показники, досягнення яких має свідчити про необхідний рівень КБП. Встановлені орієнтири за можливості мають бути якомога більш чітко визначені, щоб було легше судити про ступінь їх досягнення.

Результатом робіт на цьому етапі є розроблені стратегічні та тактичні підходи до забезпечення КБП. Розроблені рішення мають складатися з визначених етапів.

A5 – Формувати директиви для забезпечення функціонування СКБП. Формування підвалин функціонування СКБП охоплює обґрунтування працівником (працівниками), що відповідає за забезпечення функціонування СКБП і підтримання її належного рівня, та споживачами, представниками інших суб'єктів господарювання й органів державної влади, до сфери діяльності яких належать економічні злочини та безпека суб'єктів господарювання, функцій і принципів системи, визначення об'єктів і суб'єктів безпеки, розроблення механізму досягнення необхідних цілей та узгодження процесу забезпечення безпеки з фінансово-господарською діяльністю суб'єкта господарювання. Протягом цього етапу керівник підприємства здійснює оцінку адекватності таких пропозицій запропонованим стратегії та тактиці забезпечення СКБП. Необхідно відзначити, що, формуючи директиви для забезпечення функціонування СКБП, керівник підприємства може висунути нові пропозиції, які не розглядалися раніше. Тобто поєднання досвіду керівника підприємства та пропозицій працівників і споживачів, представників інших суб'єктів господарювання та органів державної влади дає можливість найбільш повно врахувати всі аспекти проблеми, що необхідно вирішити.

Результатом цього етапу є обґрунтовані захисні заходи, реалізація яких має забезпечити надійне функціонування СКБП. У разі незадовільних результатів, отриманих у процесі реалізації визначених заходів, може виникнути необхідність у коригуванні директив, спрямованих на забезпечення надійного функціонування СКБП, чи навіть внесенні змін у прийняту стратегію та тактику забезпечення функціонування СКБП.

Керування «**Директиви на забезпечення підпроцесу A2 (A3, A4, A5)**». Обмежувальна та керівна інформація. Результати прийняття рішень ОПР.

Вихід «**Інформація про перебіг підпроцесу A2 (A3, A4, A5)**». Описова інформація. Надходить від кожного підпроцесу у процесі забезпечення функціонування СКБП. На її основі приймають рішення про припинення виконання підпроцесу та перехід до наступного, повторне виконання підпроцесу, перехід до виконання попереднього.

Висновки з проведеного дослідження. Створення безпечних умов для українських підприємств не може здійснюватися із використанням іноземного досвіду, адже він формувався у середовищі із суттєво відмінними параметрами. За важливості стабілізації функціонування більшості підприємств в умовах високої невизначеності та суттєвості впливу середовища функціонування власного досвіду сьогодні ще не досить. Тому зростає потреба у розробленні теоретичного базису забезпечення корпоративної безпеки, зокрема на основі математичного моделювання. Застосування розробленої функціональної моделі спрямоване на встановлення взаємозв'язків між спеціалізованими підрозділами у сфері корпоративної безпеки підприємства та іншими структурними одиницями для чіткості реалізації захисних заходів. Формування безпечних умов розвитку в умовах кожного окремого підприємства залежить не лише від ресурсного забезпечення, але і від координації дій між суб'єктами безпеки, їхньої здатності реалізувати тактичні і стратегічні захисні заходи.

Подальші наукові дослідження доцільно зосередити на розробленні механізму взаємодії внутрішніх та зовнішніх суб'єктів господарювання у площині реалізації тактичних і стратегічних захисних заходів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Кравчук П.Я. Сутність та передумови виникнення поняття корпоративної безпеки підприємства. *Науковий вісник Волинського держ. ун-ту ім. Лесі Українки*. 2005. № 1. С. 165–170.
2. Мельников О.В. Розроблення механізму державного стимулювання сталого розвитку інформаційної сфери України із застосуванням методології функціонального моделювання. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2017. № 9(196). С. 34–38.
3. Обліково-аналітичне забезпечення управління економічною безпекою підприємства : монографія / за заг. ред. А. М. Штангрета. Львів : Укр. акад. друкарства, 2017. 276 с.
4. Франчук В.І. Теоретичні засади корпоративної безпеки. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. № 7. С. 161–167.
5. Integration Definition for Function Modeling (IDEF0). URL: <http://asqservicequality.org/glossary/idef0-integrated-definition-for-function-modeling/> (ост. звернення : 18.03.2019).

REFERENCES:

1. Kravchuk, P.Ya. (2005), Sutnist ta peredumovy vynyknennia poniattia korporatyvnoi bezpeky pidpriemstva [The essence and prerequisites for the emergence of the concept of enterprise corporate security]. *Naukovyi visnyk Volynskoho derzh. un-tu im. Lesi Ukrainky*. 2005, Vol. 1: 165–170. (in Ukrainian)
2. Melnykov O.V. (2017), Rozroblennia mekhanizmu derzhavnogo stymuliuvannia staloho rozvytku informatsiinoi sfery Ukrainy iz zastosuvanniam metodolohii funktsionalnogo modeliuвання [Development of the mechanism of state stimulation of sustainable development of the information sphere of Ukraine using the methodology of functional modeling]. *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini*. 2017, Vol. 9: 34–38. (in Ukrainian)
3. Shtanhret, A.M. (2017), Oblikovo-analitychne zabezpechennya upravlinnya ekonomichnoyu bezpekoyu pidpriemstva [Accounting and analytical support for managing the economic security of the enterprise]. L'viv. Ukr. akad. druzarstva. (in Ukrainian)
4. Franchuk, V.I. (2009), Teoretychni zasady korporatyvnoi bezpeky [*Theoretical foundations of corporate security*]. *Aktualni problemy ekonomiky*. 2009, Vol. 7: 161–167. (in Ukrainian)
5. Integration Definition for Function Modeling (IDEF0). Available at: <http://asqservicequality.org/glossary/idef0-integrated-definition-for-function-modeling/> (accessed 18 March 2019).